

Orta Çağ'ın Kristolojik Sembollerinden Biri Olarak Unikorn

Yasin ÖNER

Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, Diyarbakır/Türkiye,
Dinler Tarihi Anabilim Dalı

Dr., Ministry of Education, Diyarbakır/Türkiye,
Department of History of Religions

e-posta: yasinoner21@gmail.com.tr

ORCID: 0000-0001-7094-3205

DOI:10.34085/buifd.1325786

Öz

Çalışmanın konusu Hıristiyan sanat ve düşünce tarihinde İsa Mesih için kullanılmış sembollerden biri olan unikorn adlı mitik varlıkla ilgili aktarılan bilgilerin değerlendirilmesidir. Bu anlamda İsa Mesih'in misyonu ve özellikleri bağlamında kullanılan ve Orta Çağ'dan başlamak üzere gerek İsa'nın Bakire Meryem'e müjdelenmesi gerekse çarmıhta insanlığın günahları adına kendini feda etmesini konu edinen sanat eserlerinde ön plana çıkan unikorn, alınının ortasında yer alan ve onu diğer hayvanlardan farklı kılan tek boynuzuyla bu üne kavuşmuştur. Ancak bahsi geçen tek boynuz sadece unikornla özdeşleştirilmemiş, ondan asırlar önce çeşitli kültürlerde de bu özelliğe sahip olan hayvanlardan bahsedilmiştir. Bu anlamda çalışmanın amacı Hindistan'dan Çin'e, İran'dan Yunan'a kadar, hatta günümüzde edindiği anlam da dahil olmak üzere farklı kültürlerde varlığı kabul edilen tek boynuzlu atlarla ilgili anlatıları ortaya koyarak unikornun Hıristiyanlıktaki karşılığını, yani İsa Mesih'in bir sembolü olarak kullanılmasıyla ilgili arka planı ortaya koymaktır. Amaca hizmet edecek şekilde öncelikle bu sembolün çeşitli kültürlerdeki özellikleri ile Hıristiyanlıktaki anlamları arasında karşılaştırma yöntemi kullanılarak benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Ayrıca bu sembol özelinde Hıristiyan inanç ve öğretilerini merkeze alan metinler analiz edilerek konunun sınırları dahilinde deskriptif/tasvir edici yöntemle bilgiler elde edilmiştir. İnancın açığa çıkmasında farklı sembolik öğelerden faydalanan Hıristiyanlık, özellikle İsa Mesih'in yaşamına dair oldukça karmaşık olan hususları bu tür sembollerden faydalanarak açıklamaya ve buna benzer somut varlıklar üzerinden örneklendirme yoluyla insan zihnine kabul ettirmeye çalışmıştır. Avcıların yakalamaktan aciz kaldığı son derece hızlı ve güçlü bir hayvan olarak tasvir edilen unikornun, bir bakire tarafından kandırılması ve avcılar tarafından esaret altına alınması yönündeki hikâyeyi İsa Mesih'in tutkusu çerçevesinde yorumlayan Hıristiyan teologlar, Orta Çağ boyunca sanatın farklı varyasyonlarında bu hayvanın kristolojik bir sembol olarak anılmasına katkıda bulunmuşlardır. Böylece "gerçek mi, efsane mi?" tartışmalarına gerek kalmaksızın Mesih'in görsel bir sembolü haline gelen unikornun Hıristiyanlığı ilgilendiren boyutu, çağları aşacak düzeye ulaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hıristiyanlık, sembol, Hıristiyan sembolizmi, mitolojik varlık, unikorn

The Unicorn as One of the Christological Symbols of the Middle Ages

Abstract

The subject of the study is the evaluation of the information conveyed about the mythical being named unicorn, one of the symbols used for Jesus Christ in the history of Christian art and thought. In this sense, the unicorn, which is used in the context of the mission and characteristics of Jesus Christ and which has come to the fore in works of art starting from the Middle Ages, both in the announcement of Jesus to the Virgin Mary and in the works of art dealing with the sacrifice of Jesus on the cross for the sins of humanity, has gained this reputation with its single horn in the middle of its forehead, which makes it different from other animals. However, the aforementioned single horn is not only identified with the unicorn, but animals with this feature were also mentioned in various cultures centuries ago. In this sense, the aim of this study is to reveal the background of the use of the unicorn as a symbol of Jesus Christ in Christianity by revealing the narratives about unicorns whose existence is accepted in different cultures from India to China, from Iran to Greece, including the meaning it has acquired today. In order to serve this purpose, firstly, similarities and differences between the characteristics of this symbol in various cultures and its meanings in Christianity have been revealed by using the comparison method. In addition, texts centred on Christian beliefs and teachings have been analysed and descriptive information has been obtained within the limits of the subject. Christianity, which makes use of different symbolic elements in the revelation of belief, has tried to explain the very complex issues about the life of Jesus Christ by making use of such symbols and to make them accepted by the human mind through exemplification through similar concrete beings. Christian theologians, who interpreted the story of the unicorn, depicted as an extremely fast and powerful animal that hunters are incapable of catching, being deceived by a virgin and taken captive by hunters, within the framework of the passion of Jesus Christ, contributed to the commemoration of this animal as a Christological symbol in different variations of art throughout the Middle Ages. Thus, the Christian dimension of the unicorn, which has become a visual symbol of Christ without the need for discussions of "fact or myth?", has reached a level that will transcend the ages.

Keywords: Christianity, symbol, Christian symbolism, mytological creature, unicorn

Giriş

Hristiyan sembolizmi, Hristiyanlığın inançlarına, öğretilerine ve sanatına nüfuz eden zengin ve fonksiyonel bir dildir. Bu semboller derin ruhsal gerçekleri ileten ve ilahi bir mevcudiyet ve anlam duygusu uyandıran çok çeşitli metaforları, motifleri, alegorileri ve figürleri kapsar. Kaynağını çoğunlukla Kutsal Kitap'tan alan bu sembolizmin en önemli işlevi inananın zihninde anlaşılması oldukça zor olan inancın temel ilkelerini somutlaştırmak ve imanı tatmin derecesine ulaştırmaktır. Bu anlamda Hristiyanlığa dair her sembol, inancın yaşama aktarılması noktasında önemli bir rol oynamaktadır.

Hristiyanlığın başlangıç ve gelişim evrelerinde farklı şekilde kategorize edilebilecek pek çok unsur sembolizm kapsamında değer kazanmıştır. Bu anlamda çeşitli hayvanlara ait özellikler çerçevesinde belirli bir hikâyeyle oluşturulan hayvan sembolizmi ayrı bir kategori olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda sembolizm içerisindeki her bir hayvanın hikâyesi, Hristiyanlıktaki bir kavrama, olguya, olaya veya kişiye uyarlanmış ve bu şekilde modern zamanlara taşınana kadarki süreçte onun somut görüntüsünü oluşturmuştur. Örneğin Kutsal Ruh'un İsa'nın vaftizi esnasında hazır bulunuşunun güvercinle ya da İsa Mesih'in insanlığın günahı için kendini feda etmesinin kuzuyla özdeşleşmesi gibi birbirinden farklı hayvanlar bu sembolizmde yer almıştır.

Hristiyan sanat ve düşünce tarihinde hayvan sembolizminin en fazla atfedildiği kişi, bu inanç içerisindeki önemine binaen İsa Mesih'tir. İsa'nın Hristiyan inancındaki özel konumu

çerçevesinde farklı türden hayvanlar onun mesajının veya misyonunun görünür hale gelmesine aracılık eder. Örneğin aslan, onun cesaretinin veya ölüm karşısındaki galibiyetinin; kelebek, yeniden dirilişinin; eşek, Kudüs'e giriş sahnesinin; pelikan, insanlığa olan sevgisi nedeniyle çarmıhta kendini feda edişinin sembolüdür. Bu doğrultuda sadece varlığı insanlar tarafından malum hayvanlar değil hayal ürünü ve mitolojik olanlar da gerek İsa Mesih'in misyonunun gerekse çeşitli kavramların semboller üzerinden aktarımında işleve sahiptir. Bu anlamda başı ve kanatları kartalı, vücudu ise aslanı andıran Griffin, İsa'nın kurtarıcı kimliğini; baş ve göğüs kısmı insan, bedeni ise at olan centaur, intikam ve kaba kuvvetin; vücudunun bir kısmı yılan, geri kalanı horoz şeklinde tasvir edilen basilisk, şeytan veya deccalın; küçük bir hayvan olmasına karşın başının orta kısmında yer alan keskin tek boynuzuyla bilinen unikon ise İsa Mesih'in tutkusunun karşılığı olarak Hıristiyan sembolizminde yer alan *grotesk* varlıklardır.

Hayvan sembolizminin içinde oldukça dikkat çekici bir yere sahip olan bu mitik varlıklardan her birinin arka planında güçlü bir hikâye yer almaktadır. Özellikle antik paganizmde ve farklı kültürlerde sıklıkla rastlanan bu varlıklara ait hikâyeler, Hıristiyanlar tarafından İsa Mesih'in misyonu ekseninde yeniden yorumlanmış ve sembolizm içerisinde kendilerine yer bulmuşlardır. Bu varlıklardan biri olan unikon da özellikle İsa'nın Bakire Meryem'e müjdelenmesi sahnelerinin vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Zamanla eski kültürlerdeki anlamı unutulmaya yüz tutsa da halihazırda Hıristiyanlıktaki sembolik anlamıyla varlığını korumaya devam etmektedir. Bununla birlikte modern zamanlarda unikorna cinsiyet kavramı üzerinden yeni bir yorum geliştirilerek oldukça geniş olan sembolik anlamına bir yenisi daha eklenmiştir.

Türkiye'de yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda literatür taraması neticesinde unikon üzerine odaklanan herhangi bir tez, kitap veya makale bulunmamaktadır. Öte yandan Hıristiyan sembolizmi bağlamında hazırlanan ve hayvan sembolizmine dair bazı örnekleri de kapsayan çalışmalar mevcuttur. Bunlar arasında Yasin Öner tarafından hazırlanan ve Hıristiyanlıktaki hayvan sembolizmine bir başlık ayıran "Sinemada Dini Sembolizm: Netflix Filmlerinde Hıristiyanlık" adlı doktora tezi sayılabilir. Bahsi geçen başlık altında İsa Mesih'in sembollerinden biri olarak zikredilen unikonla ilgili sadece bir paragraflık bilgi yer almaktadır. Bununla birlikte Nigel Jackson'a ait "Christic Symbolism of the Lion and the Unicorn",¹ Joseph Hirst'in "On the Religious Symbolism of the Unicorn"² ve Jane Beal'ın "The Unicorn as a Symbol for Christ in the Middle Ages"³ adlı eserleri başta olmak üzere yabancı dilde neşredilmiş ve çalışmada kaynak olarak kullanılmış çok sayıda eser mevcuttur.

Orta Çağlar'dan itibaren İsa Mesih'in sembolü olarak kullanılan unikon adlı efsanevi hayvan, kendisine yüklenen sembolik anlamlar itibarıyla çoğu zaman farklı medeniyetlerdeki aynı özelliklere sahip varlıklarla ilişkilendirilmektedir. Özellikle Hint, Çin ve İran gibi kültürlerde benzer varlıkların olduğuna dair çeşitli eserlerde yer alan bilgiler mevcuttur. Bununla birlikte unikon, modern çağlarda da bazı gruplar (LGBT hareketi gibi) tarafından sembol olarak kullanılmaya devam etmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı dinler tarihi

¹ Nigel Jackson, "Christic Symbolism of the Lion and the Unicorn", *Oriens* 10 (2013), 4-12.

² Joseph Hirst, "On the Religious Symbolism of the Unicorn", *Archaeological Journal* 41/1 (1884), 230-241.

³ Jane Beal, "The Unicorn as a Symbol for Christ in the Middle Ages", *Illuminating Jesus in the Middle Ages*, ed. Jane Beal (Netherlands: Brill Publications, 2019), 154-188.

sınırları içerisinde kalarak unikonun diğer kültürler ile modern zamanlardaki karşılığını değerlendirmek ve bu sayede Hıristiyan sembolizminde edindiği yeri tespit edip aradaki farkı ortaya koymaktır. Çalışmanın amacına hizmet edecek şekilde yöntem olarak farklı kültürler arasında karşılaştırma metodu kullanılmış, bunun yanı sıra incelenen eserler içerisinde Hıristiyan sembolizmine katkı sunan bilgiler içerik analizi yöntemiyle ele alınmıştır.

Sonuç olarak Orta Çağ efsanelerine ve folkloruna dayanan kurgusal hikâye itibarıyla avcılar tarafından ele geçirilmesi mümkün olmayan ormanın vahşi hayvanı unikonun, bir bakirenin saflığına inanıp kucağında uyuması ve bu sayede ele geçirilmesi, Hıristiyan teologlar tarafından bu varlığın İsa Mesih'le özdeşleştirilmesine neden olmuştur. Sonraki süreçte özellikle Rönesans sanatında saflığın ve masumiyetin bir işareti olarak ortaya çıkan unikon, bu anlamlar çerçevesinde İsa Mesih adına kullanılan sembollerinden biri olmaya devam etmiştir. Böylece bir bakirenin koynunda esaret altına alınan unikon, Bakire Meryem'den dünyaya gelen ve insanlığın günahını yüklenip çarmıhta kendini feda eden Mesih'le ilgili aktarılan Hıristiyan inancının temel hikâyesinin temsili olarak ün salmıştır.

1. Farklı Kültürlerde Unikon ve Benzeri Mitik Varlıklarla İlgili Anlatılar

Başının ortasında tek boynuzu olan hayvan figürüne ait tasvirler Uzak Doğu'dan Hindistan'a, Orta Doğu'dan İran'a uzanacak kadar geniş bir kültürel çeşitlilik içerisinde kendine yer bulmuştur. Bu figürlerin arasında benzer özellikler olsa da gözle görülür farklar dikkatten kaçmamıştır. M.Ö. IV. yüzyılda ise tek boynuzlu at efsanesi Batı'da yayılmaya başlamıştır. Bu dönemde bahsi geçen varlıkla ilgili ilk tanımlamayı Knidoslu Ctesias (M.Ö. V. yüzyıl) yapmıştır. *Indika* adını verdiği tek ciltlik Hindistan tarihinde Ctesias, *Monokerata* (tek boynuzlu) şeklinde isimlendirilen ve yaban eşekleri kadar iri olan atlardan bahsetmiştir.⁴ Ctesias bu atların fiziksel özelliklerini sıralarken vücutlarının beyaz, başlarının koyu kırmızı, gözlerinin mavi ve alınlarında da yaklaşık iki karış uzunluğunda tek bir boynuzun olduğunu aktarmıştır. Ctesias'a göre alt kısmı beyaz, orta kısmı siyah ve uç kısmı kırmızı olmak üzere üç renkten oluşan bu boynuzu ele geçirip ondan yapılmış kaplardan şarap veya su içenler havale, epilepsi ve zehirlenmelere karşı başışıklık kazanmaktadırlar. Şifa ummak amacıyla bile olsa gayet güçlü ve hızlı olan bu hayvanı yakalamak oldukça zordur. *Monokerata*'yı yakalamanın tek yolu, yavrularını otlakta beslemeye götürdüğü zaman dilimidir. O esnada yavrusunu terk edemeyen *Monokerata*, avcılarla mücadeleye girer ve sivri boynuzuyla onları öldürmeye çalışır. Nihayetinde oklar ve mızraklarla vücudu delinen *Monokerata*, ancak ölü bir şekilde ele geçirilebilir. Eti yenmeyecek kadar acı olan bu hayvan, sadece şifa kaynağı olarak kabul edilen boynuzu için avlanır.⁵

⁴ Francesca Tagliatesta, "Iconography of the Unicorn from India to the Italian Middle Ages", *East and West* 57/1-4 (2007), 177.

⁵ Georgios Orfanidis, "Chased by a Unicorn: Re-Studying and De-Coding the Parable of the Futile Life in the Novel Barlaam and Josaphat (Medieval Greek Version)", *Medievalista* 29 (2021), 190; Elmer G. Suhr, "An Interpretation of the Unicorn", *Folklore* 75/2 (1964), 94-95; Patrick Pester, "Where Did the Unicorn Myth Come From?", *Livescience.Com* (09 Nisan 2022).

Şekil 1. Ctesias'ın profilini çizdiği *Monokerata*.⁶

Ctesias'ın *Indika* eserinde yer alan ayrıntılar daha sonra Aristoteles (M.Ö. 384-322) ve Megasthenes (M.Ö. 350-290) gibi yazarlar tarafından gerçek hikâyeler şeklinde alıntılanır. Ancak Ctesias'ın kişisel olarak Hindistan'a hiç gitmediği ve İran'da görev yaptığı için ziyaretçilerden bilgi toplamak için saraydaki konumundan yararlandığı gözden kaçırılmaması gereken önemli bir detaydır.⁷ Bu noktada Ctesias'ın tek boynuzlu at tasvirinin varlığı kanıtlanmış diğer hayvanlardan daha gerçekçi olduğu söylenebilir. Hayvanın tüyleri ile gözlerinin rengi ve boynuzuna atfedilen güç dahil olmak üzere Ctesias'ın bahsettiği birkaç özellik, sonraki çalışmalarda referans olarak kullanılmaya devam eder. Bu cezbedici özellikleriyle birlikte halk arasında *Monokerata*'nın efsanevi bir varlık değil de yaşayan bir canlı olduğu fikri güçlenir.⁸

Çin kültüründe ise *Ki-lin* (Chi-lin) olarak adlandırılan ve başta edebiyat olmak üzere pek çok sanat dalında tasvir edilen unikorn benzeri bir hayvandan bahsedilir. Alnında çıkıntı biçiminde bir boynuzu olan bu hayvanın Batılı versiyonunun aksine boynuzunun ucu etlidir. Bu durum onu mücadele ve güç bakımından çaresiz bırakan bir özelliktir. Derisi beyaz, kırmızı, sarı, mavi ve siyah gibi renk kartelasından oluşan *Ki-lin*'in özellikle karnının altında sarı renk hakimdir (burada Ctesias'ın bahsettiği renklerin aynı şekilde yer aldığı dikkat çekmektedir).⁹ Sanattaki temsillerinde *Ki-lin*, genellikle bulutların arasında ve sırtında hilal taşıyan bir biçimde bronzla temsil edilir. O, karada olduğu gibi suda da yürümesiyle bilinir. Öte yandan *Ki-lin*, iyile kötü arasındaki farkı bilen çok nazik bir yaratıktır. Bu anlamda çimenlere bile basmadan yürüyen *Ki-lin*, büyük ya da küçük başka herhangi bir canlıya zarar vermemek için dikkatli davranır. Bazı resimlerde çıkıntılı gözleri, keçi sakalı ve kısa kanatları olan ilginç bir dört ayaklı kompozit (bileşik) biçiminde sunulur.¹⁰ *Ki-lin*, Anka kuşu, ejderha ve kaplumbağa olmak üzere Çin'in dört kutsal hayvanından biri olarak kabul edilir. Çin'de bütün evrenin işleyişini ve

⁶ Amber Dragon, "Hippos Monokeras: Unicorn, an Imaginary Evolution", Amino (08 Haziran 2018).

⁷ Chris Layers, *The Natural History of Unicorns* (New York: Granta Books Publication, 2009), 5.

⁸ Elyse Waters, "Zoological Analysis of the Unicorn as Described by Classical Authors", *Archeometriai Mühelyi* 10/3 (2013), 232.

⁹ Soham Singh, "Most Famous Unicorns from Different Mythology", GoBookMart (18 Mart 2023).

¹⁰ Odell Shepard, *The Lore of the Unicorn* (London: Random House Value Publishing, 1988), 94.

hareketini belirleyen geleneksel Yin ve Yang ilkesi gereği *Ki-lin*'in tüylü hayvanların temsilcisi olarak Yang'dan meydana geldiği kabul edilir.¹¹

Şekil 2. Çin'in efsanevi hayvanlarından *Ki-lin*'in temsili.¹²

Anka kuşu gibi Çin tek boynuzlu atı da imparatorun halk üzerinde akıllı politikalarla hüküm sürdüğü refah zamanlarında ortaya çıkan yardımsever bir hayvandır. Çin inancına göre evrenin yaratıcısı ve ilk varlık hükmündeki Pan Gu, evrenin mimarı olarak iş başındayken Çin'in dört kutsal hayvanı onun yoldaşları ve hayvanlar aleminin ataları olmuşlardır. Rivayete göre tek boynuzlu at, Konfüçyüs (M.Ö. 551-479)'ün ölümünden önce son kez ortaya çıkmıştır. Başka bir anlatıda ise annesinin Konfüçyüs'e hamile kalmasının nedeni *Ki-lin*'in izine basmasıyla gerçekleşmiştir.¹³ Bu hayvandan dişi olarak bahsedilmesine rağmen onun adı genellikle hem erkeği hem de dişiyi barındıracak şekilde biseksüel olarak kullanılır. İnsanların zalim ve merhametten yoksun oldukları savaş zamanlarında, hamile hayvanları öldürdüklerinde veya yavrularını katlettiklerinde *Ki-lin*'in ortaya çıkmadığı söylenir. Ayrıca o, ezilen insanlık için bir Mesih veya kurtarıcı rolünü oynayacak kadar olağanüstü bir karakterde tasvir edilir.¹⁴

İran mitolojisinde ise tek boynuzlu at örneği, kaynaklarda *Şadavar* (Shādawār) ismiyle zikredilen efsanevi hayvandır. Bu yaratık, boynuzunu herhangi bir su kaynağına daldırarak suyu arıtması ve insanların içmesi için güvenli hale getirmesiyle bilinir. Rivayetlerde *Şadavar*'ın çok hızlı ve iz bırakmadan kaybolabildiği için yakalanmasının zor olduğundan bahsedilir. Genellikle saflık, bilgelik ve güç ile ilişkilendirilen *Şadavar*'ın tasvirlerine, İran tarihi boyunca çeşitli sanat eserlerinde rastlanabilir.¹⁵ *Şadavar* fiziksel özellikleri itibarıyla antilop benzeri tek boynuzlu bir toynaklıdır. Tek boynuzunun içerisinde kırk iki adet içi boş dal vardır ve üflemeli çalgılara benzeyen bu deliklerden geçen rüzgâr, güzel ve heyecan verici melodilerin çıkmasına neden olur. Öyle ki diğer hayvanlar bu sesi dinlemek için *Şadavar*'ın etrafına toplanır. Bu nedenle rivayetlere göre *Şadavar*'ın boynuzu, onu müzik aleti olarak kullanacak olan krallara

¹¹ Suhr, "An Interpretation of the Unicorn", 99-100.

¹² Anjie Cho, "Learn About the Sacred Dragon Horse (Chi Lin or Qi Lin) in Feng Shui", The Spruce (07 Aralık 2020).

¹³ Samuel M. Wilson, "The Emperor's Giraffe", Natural History 101/12 (1992), 116-118.

¹⁴ Suhr, "An Interpretation of the Unicorn", 100.

¹⁵ Singh, "Most Famous Unicorns from Different Mythology" (18 Mart 2023).

sunulurdu. Çünkü tutulduğu açığa göre bu boynuzdan büyüleyici bir ezgi ya da tüm dinleyicileri ağlatan hüznü bir ağıt çıkardı.¹⁶

Şekil 3. İran mitolojisinin efsanevi hayvanlarından Şadavar.¹⁷

Tek boynuzlu at efsanesi, Kelt mitolojisinin de bir parçasıdır. Kelt halklarına göre bu varlık güç, saflık ve zarafetin sembolüdür. O, alnında spiral şeklindeki tek boynuzu, dalgalı yelesi ve aslan kuyruğu olan at benzeri bir yaratık olarak tasvir edilmiştir. Efsaneye göre tek boynuzlu atın sadece bakire bir kız tarafından yakalanabileceği inancı bu hayvanı masumiyetin ve erdem sembolü yapmıştır.¹⁸ Kelt mitolojisinde güçlü bir anlamı olan bu varlık, XVI. Yüzyılın ortalarında İskoçya'nın devlet armasında yer almıştır.¹⁹ 1603'te İskoçya'nın İngiltere'yle birleşmesinden önce kraliyet armasında iki tek boynuzlu at varken İskoç Kralı VI. James (1566-1625), bu birleşmenin şerefine atlardan birini İngiltere'nin ulusal hayvanı olan aslanla değiştirmiştir.²⁰

¹⁶ Richard Ettinghausen, *Studies in Muslim Iconography* (Washington: Smithsonian Institution Press, 1950), 60-62.

¹⁷ "Shādawār", *A Book of Creatures* (05 Ağustos 2015).

¹⁸ Singh, "Most Famous Unicorns from Different Mythology" (18 Mart 2023).

¹⁹ Emma O'Neill, "Why is the Unicorn Scotland's national animal?", *The Scotsman* (19 Kasım 2015).

²⁰ James Walsh, "The Unicorn – Scotland's National Animal", *National Trust for Scotland* (Erişim 05 Temmuz 2023).

Şekil 4. 1603'ten önce İskoçya Kraliyet arması.²¹Şekil 5. 1603'ten sonra İskoçya Kraliyet arması.²²

XXI. Yüzyılın başlarında ise efsanevi hayvan unicorn, eşcinsel hakların savunucusu konumundaki LGBT hareketinin gökkuşağından sonra en çok bilinen ikinci sembolü haline gelmiştir. Bu hayvanın ne için sembol olarak kullanılmaya başlandığı konusunda ortak bir fikir olmasa da unicornun bu dünyaya ait olmayan efsanevi bir varlık olması ve LGBT hareketine ait üyelerin de kendilerini bu dünyanın normlarına ait hissetmedikleri için unicornla özdeşleştirdiği belirtilmektedir. Öte yandan antik medeniyetlerde eril olarak zikredilen unicorndan günümüzde dişil şekilde bahsedilmesi bu varlık özelinde cinsiyet akışkanlığının bir göstergesi olarak görülmektedir. Bu ve benzeri fikirler nedeniyle unicorn, günümüzde LGBT hareketinin de sembollerinden biri olarak işlev görmektedir.²³

Şekil 6. Gökkuşağı renkleriyle süslenmiş unicorn görseli.²⁴

²¹ Walsh, "The Unicorn – Scotland's National Animal".

²² "The Unicorn: Everything You Need to Know About Scotland's National Animal", Rabbits Trail Burners (Erişim 05 Temmuz 2023).

²³ Alice Fisher, "Why the Unicorn Has Become the Emblem For Our Times", The Guardian (15 Ekim 2017).

²⁴ Fisher, "Why the Unicorn Has Become the Emblem For Our Times" (15 Ekim 2017).

2. Kristolojik Bir Sembol Olarak Unikorn

Kutsal Kitap'ın çeşitli pasajlarında ismi İbranice'de *re'em* (רֶעַם) olarak zikredilen ve Eski Ahit bölümünde toplam sekiz yerde²⁵ geçen tek boynuzlu bir hayvandan bahsedilmektedir. Kutsal Kitap'ın Kral James versiyonunda bahsi geçen hayvanın unikorn şeklinde yazılması söz konusu olsa da bunun dışındaki diğer çevirilerde genellikle yaban öküzü ifadesi tercih edilmektedir. Örneğin Sayılar 24:8'de bu hayvanın ismi Kral James versiyonunda "*Tanrı onu Mısır'dan çıkardı, sanki unikornun gücüne sahip: Düşmanları olan ulusları yiyecek, kemiklerini kıracak ve oklarıyla onları delip geçecek.*" şeklinde aktarılırken güncel çevirilerde aynı pasaj "*Tanrı onları Mısır'dan çıkardı, O'nun yaban öküzü gibi gücü var. Düşmanı olan ulusları yiyip bitirecek, kemiklerini parçalayacak, oklarıyla onları deşecek.*" ifadeleriyle tercüme edilmektedir.²⁶ Kral James İncili'nin Hristiyan kültürü üzerindeki kalıcı etkisi nedeniyle teologlar, bahsi geçen pasajlarda yer alan unikorn kelimesini yorumlamak zorunda kalmışlardır. Dönemin şartları da göz önünde bulundurularak bu çeviri, Orta Çağ ikonografisi ve sanatı üzerinde etkili olmuş ve bu sayede unikorn etrafında alegorik anlamlar geliştirilmesine neden olmuştur.²⁷

Hristiyan düşüncesinde unikorna ithaf edilen onun büyüklüğü, gücü, çevikliği, şiddetli ve gururlu doğası, alışkanlıkları ve panzehir görevi gören spiral boynuzu gibi özelliklerin tümünün Kutsal Kitap'taki pasajlardan ziyade klasik doğa bilimcilerinden kaynaklandığı iddia edilir. Bu noktada unikorna dair bilinen özelliklerin sonraki dönemlere taşınmasında en önemli kaynağın II. veya III. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen *Physiologus* adlı eser olduğu kabul edilir.²⁸ Orta Çağın şiirsel edebiyatı ve rönesans sanatının önemli başyapıtlarının ana kaynaklarından biri olan bu kitap, Hristiyan sembolizmi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. İsa Mesih'in sembolleri arasında yer alan küllerinden yükselen Anka kuşu ve yavrularını kendi kanıyla besleyen pelikan gibi imgelerin de kaynağını bu eserden aldığı bilinir.²⁹

Kaynağı konusunda farklı yorumların bulunduğu unikornun hem Antik çağda hem de Orta Çağ'da yaşayan insanlar tarafından gerçek bir hayvan olduğuna inanılmıştır. Bu durum bahsi geçen hayvanın *Septuagint'e*³⁰ dahil edilmesiyle resmiyet kazanmıştır. Çeşitli eserlerde sıkça tasvir edilen bir hayvan olduğu için insanlar, unikornun gerçekte yaşayıp yaşamadığına kafa yormadan özellikleri konusunda çok fazla bilgi elde edebilmiştir.³¹ Onun küçük ve saf beyaz bir bedeninin ve elbette alnından çıkan tek bir boynuzunun olduğu, bilinen özelliklerinin başında gelmektedir. Unikornun nadiren görülmesinin nedeni ise son derece münzevi bir hayvan olmasından kaynaklanmaktadır. Öte yandan fillerle mücadeleye girişme konusunda

²⁵ Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi - Yeni Yaşam Yayınları, 2013). Eyü.39:9-10; Yas.33:17; Say.23:22; Say.24:8; Mez.22:21; Mez.29:6; Mez.92:10; Yşa.34:7.

²⁶ Joachim L. Schaper, "The Unicorn in the Messianic Imagery of the Greek Bible", *The Journal of Theological Studies* 45/1 (1994), 120-122.

²⁷ Layers, *The Natural History of Unicorns*, 625.

²⁸ George L. Scheper, "Unicorn", *A Dictionary of Biblical Tradition in English Literature*, ed. David Lyle Jeffrey (Michigan: William B. Eerdmans Publishing, 1992), 794.

²⁹ Friedrich Lauchert, "Physiologus", *Catholic Encyclopedia*, ed. Charles Herberman (New York: Robert Appleton Company, 1913), 69.

³⁰ Septuagint, Eski Ahit'in orijinal İbranice'den günümüze ulaşan en eski Yunanca çevirisi olarak bilinir. Bu çevirinin Mısır'daki Yahudi cemaati için bölge genelinde M.Ö. II. ve III. Yüzyıllarda Yunanca ortak dil iken yapıldığı yönünde tahminler iler sürülür. Melissa Petruzzello, "Septuagint", *Encyclopedia Britannica* (05 Mayıs 2023).

³¹ Ildiko Mohacsy, "The Medieval Unicorn: Historical and Iconographic Applications of Psychoanalysis", *Journal of American Academy of Psychoanalysis* 16/1 (1988), 84.

mucizevi bir şekilde cesur ve vahşi olan bu hayvanın hızı ve çevikliği nedeniyle ele geçirilmesinin kolay olmadığı da bilinmektedir. Bu noktada unikornun avcılar tarafından ele geçirilebilmesi için tek bir yöntemden bahsedilmektedir. Bakire bir kız onun yaşadığı bölgenin yakınına götürülüp orada yalnız bırakıldığında unikorn ondan “bakire kokusu” almakta ve başını onun kucağına koymaktadır. Daha sonra avcı, unikorna yaklaşp onu gafil avlayabilmekte ve bu sayede krala ithaf etmek üzere onun sarayına götürebilmektedir.³²

Unikornla ilgili *Physiologus*'ta geçen bu hikâye nedeniyle erken Hıristiyan kültüründe ona kristolojik bir yorum kazandırılmıştır. *Physiologus*'ta özellikle bakire aracılığıyla yakalanma hususuna odaklanılıp bu hikâyenin bir enkarnasyon³³ alegorisi olduğu söylenmiştir. Bu hikâye çerçevesinde unikorn saflığı, uysallığı ve cesaretiyle Mesih'i temsil edecek şekilde tasvir edilmiştir.³⁴ Hikâyedeki diğer karakterler de İsa Mesih'in tutkusu çerçevesinde değerlendirilecek şekilde rol almışlardır. Bu anlamda bakire, Meryem Ana'yı; avcı ise Kutsal Ruh'u temsil etmiştir. Unikorn, bakirenin kucağında teslim alındığı gibi İsa Mesih de Meryem'in rahmine girdiği andan itibaren çarmıhta gerçekleşecek ölüme hazır hale gelmiştir. Böylece yakalanan unikorn nasıl ki kralın sarayına götürülmüşse İsa Mesih de insan olarak doğmayı kabul ederek Baba'nın ona yüklediği misyonu gönüllü olarak kabul etmiştir.³⁵

Orta Çağ'da çeşitli hayvanlar üzerine yazılan *Bestiaire* (hayvan kitapları) türü eserlerde de unikorna dair bilgiler, onun olumlu özellikleriyle ilgili oluşan sembolik anlamlar üzerinden geliştirilmiştir. Ancak nadir de olsa unikornun tuzağa düşürülmesi ve avlanması etrafında oluşan hikâyedeki derin cinsel imalara rastlanan *Bestiaire*ler de olmuştur. XII. yüzyıldan önce tek boynuzlu at, bazı Hıristiyan teologlar tarafından genellikle ahlaksızlıklar ve iblislerle ilişkilendirildiği için bu hayvan, insanların dikkatli olması gereken kötü, şeytani ve tehlikeli bir varlık olarak görülmüştür. Buna ek olarak unikornun boynuzu, aşırı derecede büyük olması nedeniyle bir gurur veya şehvet sembolü olarak değerlendirilmiştir.³⁶

Unikorn anlatısında bir başka husus da sayı sembolizminde kendisini göstermiştir. *Physiologus*'a göre unikornun tek boynuzlu olması da kristolojik bir sembol olmasında etkili olmuştur. İncillerde “Ben ve Baba biriz”³⁷ ifadesini kullanan İsa Mesih, kutsal birliğe atıfta bulunmuştur. Burada tek boynuz imgesi, İsa'nın vurguladığı birliği sembolize etmek için kullanılmıştır.³⁸ Bununla birlikte Ctesias'ın unikorn tasvirlerine göre boynuz, açık bir şekilde büyümlü potansiyele sahiptir. Bu anlamda unikornun boynuzu hem semboliktir hem de zehri

³² Arthur H. Collins, *Symbolism of Animals and Birds* (New York: McBride, Nast & Company, 1914), 215; Edward P. Evans, *Animal Symbolism in Ecclesiastical Architecture* (New York: Henry Holt and Company, 2008), 95; Edward Hulme, *The History Principles and Practice of Symbolism in Christian Art* (London: Swan Sonnenschein & Company, 1910), 178.

³³ İlahi bir varlığın, insan veya herhangi bir doğal varlık şeklinde tezahür etmesine enkarnasyon denir. Hıristiyanlıkta tanrısal özün Mesih'te var olması enkarnasyona örnek olarak verilebilir. Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü* (İstanbul: Vadi Yayınları, 2017), 249.

³⁴ Angelina Federici, “The Virgin Capture Myth in the Hunt of the Unicorn During the Middle Ages”, *Vestigia* 3/1 (2021), 62.

³⁵ Mohacsy, “The Medieval Unicorn: Historical and Iconographic Applications of Psychoanalysis”, 84.

³⁶ Michael A. Ryan, “The Horn of the Relic: Mapping the Contours of Authority and Religiosity in the Late Medieval Crown of Aragon”, *Preternature: Critical and Historical Studies on the Preternatural* 1/1 (2012), 53.

³⁷ Yu.10:30.

³⁸ Jack L. Schrader, “A Medieval Bestiary”, *The Metropolitan Museum of Art* 44/1 (1986), 7.

zararsız hale getirme, suyu arıtma ve epilepsi/konvülsiyon (havale) gibi hastalıkları iyileştirme yeteneğine sahip önleyici tedavi özellikleri barındırır. Bu önleyici özellikleri bile tek başına Orta Çağ dönemi boyunca kralların unikonun boynuzundan yapılmış kadehler sipariş etmeleri için bir neden olarak görülür. Bu nedenle unikon boynuzlarının Orta Çağ'da gerçek olarak kabul edilip ağırlıklarının yirmi katına kadar altın karşılığında satıldıklarına ve bu ticaretin de ancak zenginler tarafından gerçekleştirildiğine dair hikâyeler aktarılır.³⁹

Unikonun efsanevi bir hayvan olduğu bilinmesine rağmen boynuzu üzerinden bir ticaret gerçekleştirilmesi akıllarda soru işareti bırakmaktadır. Olayın perde arkasındaki gerçek ise bu ticareti geliştiren kişilerin itiraflarından anlaşılmaktadır. XII. yüzyıl Avrupası'nda tek boynuzlu at olarak tanımlanıp satışı gerçekleştirilen ve XVIII. yüzyıl boyunca Avrupa'nın bazı bölgelerinde değer verilmeye devam eden şey, deniz gergedanlarının dişleridir. Ortalama bir erkek deniz gergedanının uzamış olan sol üst dişi 90-240 cm uzunluğunda, bu dişin taban kısmı bir erkek bileği kalınlığında ve iyi durumda olanların ağırlığı ise 7 kg civarındadır. Bu hikâye nedeniyle bahsi geçen dişler, Avrupa'daki birçok kilise ve kraliyet hazinesinde yer almaktaydı. XV. ve XVI. yüzyıllarda ağırlıklarının on katı altın değerinde olan bu dişlerin en büyük tedarikçileri İskandinavlardı.⁴⁰ Gergedan dişleri genellikle bir bütün olarak toplanırken aynı zamanda kesilip şekil verilerek yemek ve içecek kaplarının yapımında veya parçalar halinde şüpheli sıvılara daldırılacak deneme parçaları olarak kullanılırdı. Zaman zaman bu dişleri farklı amaçlar için kullananlar da vardı. Örneğin Danimarka kralı III. Frederick (1609-1670), bu dişlerden kendisi için bir taht yaptırmıştı. Unikon boynuzunun büyümlü özelliği, Shepard'a göre Yunan *Bestiaire*leri'nde aktarılan şu ifadelerden kaynaklanmaktaydı: *"Hayvanlar akşamları büyük suyun yanında ihtiyaçlarını karşılamak için toplandıklarında bir yılanın zehri su yüzeyinde görürler... Bu duruma tanıklık eden hayvanlar oradan su içmeye cesaret edemezler ve unikonu beklerler. Neticede unikon gelir, suya girer, boynuzuyla haç işareti yaparak zehri zararsız hale getirir ve böylece hayvanların içebileceği temiz bir su oluşturur."*⁴¹

Unikonla ilgili aktarılan bu tarz özellikler Hıristiyan teologlar, yazarlar, mimarlar ve ressamlar tarafından yüzyıllar boyunca İsa'nın kurtarıcılığı çerçevesinde yorumlanmıştır. Bu anlamda unikonu kristolojik bir sembol olarak niteleyen Edward Evans, bu hayvanın İsa Mesih'le özdeşleştiği noktaları şöyle dile getirmektedir: *"Unikon, Kral Davud'un evinde bizim için bir kurtuluş boynuzu kaldıran ve ne tahtların ne hükümdarlıkların ne de göksel güçlerin başaramayacağı kurtuluşu gerçekleştiren Mesih'imize benzer. Bu dünyanın avcıları, Meryem Ana'nın rahmine yerleşene kadar O'na yaklaşamadı ve O'nu ele geçiremedi. Yazılmış olduğu gibi: 'Söz, insan olup aramızda yaşadı. O'nun yüceliğini –Baba'dan gelen, lütuf ve gerçekle dolu biricik Oğul'un yüceliğini– gördük.'*⁴² işte ancak o zaman avcılar O'nu ele geçirip bakireden koparabildi."⁴³

Unikonun Mesih'le özdeşleştirilen bu sembolik anlatımları sanatın pek çok farklı türünde kendisini göstermiştir. Bu anlamda örneğin, Lyon'daki Saint-Jean-Baptiste

³⁹ John Tyler Bonner, "The Horn of the Unicorn", Scientific American 184/3 (1951), 42.

⁴⁰ Bonner, "The Horn of the Unicorn", 42.

⁴¹ Shepard, The Lore of the Unicorn, 60.

⁴² Yu.1:14.

⁴³ Evans, Animal Symbolism in Ecclesiastical Architecture, 95-96.

Katedrali'nin apsisinde yer alan kavisli pencerenin yanında, Mesih'in enkarnasyonunun bir sembolü olarak unikon ve bakire hikâyesinin bir temsili vardır. Oldukça basit bir biçimde çizilmiş olan bu tasvirde bakire, unikonun boynuna binmiş vaziyette gösterilir. Bu tasvire benzer nitelikteki oyma ve kabartmalara Boston, Lincolnshire'daki St. Botolph Kilisesi'nde ve İspanya'nın Toledo kentindeki Santa María de Toledo Katedrali'nde de rastlanır.⁴⁴ XV. yüzyıla ait "Manevi Bir Yoruma Göre Tanrı'nın Enkarnasyonu" başlıklı ilginç bir Alman gravürü, İsa Mesih'in Bakire Meryem'e müjdelenmesi ve enkarnasyonu çerçevesinde geliştirilen unikon tasvirine yer verir. Burada ava liderlik eden baş melek Cebrail, borusunu çalar ve bakireye şu sözlerle hitap eder: "Selam ey lütuf sahibi, Rab seninledir, sen kadınlar arasında kutsanmışsın!" Av köpekleri tarafından takip edilen unikon ise elleri göğsünde kavuşturulmuş ve gözleri yukarı dönük vaziyette kendinden geçmiş bir halde oturan bakireye doğru hızla koşarken resmedilir. Bakirenin sağında yanan mumların olduğu bir sunak ve sonsuz yaşamının simgesi olan akan su vardır. Arka planda Baba Tanrı, bir eliyle haçla çevrelenmiş bir küreyi tutarken diğer eliyle de orada bulunanları kutsamaktadır. Tasvirde bulunan üç köpek ise Kurtarıncının nitelikleri olan merhamet, doğruluk ve adaleti sembolize eder. Nitekim bu simgeler, İsa Mesih'in enkarne olmasını ve dünyayı şeytanın egemenliğinden kurtarmasını sağlayan kavramlardır.⁴⁵

Şekil 7. Unikonun avlanmasıyla ilgili eski bir Alman gravürü⁴⁶

Hıristiyan sanatı içerisinde yer alan varlıkların her biri misyon taşıyıcısı ve Hıristiyan inancının dışa yansıyan gücü konumundadır. Anlam itibariyle bu varlıklardan bazıları günümüzde farklı yorumlamalara tâbi tutulsa da özellikle Rönesans dönemindeki eserlerde ve kiliselerde yer alan çizimlerde Hıristiyanlığın farklı özelliklerini bünyelerinde taşımaktadırlar. Onlara yüklenen bu sembolik anlamlar sayesinde Hıristiyan misyonu canlılığını korumakta ve zamana meydan okumaktadır. Öte yandan bu varlıkların çeşitliliği de Hıristiyan inancının yaratılış hikâyesinden başlamak üzere insanlara anlatmak istediği çok fazla şeyin olduğunu

⁴⁴ Mohacsy, "The Medieval Unicorn: Historical and Iconographic Applications of Psychoanalysis", 86-87.

⁴⁵ Evans, Animal Symbolism in Ecclesiastical Architecture, 96-97.

⁴⁶ Evans, Animal Symbolism in Ecclesiastical Architecture, 97.

göstermektedir. Anlatımlarda en ufak bir detayın bile böylesi varlıklar üzerinden sembolize edilerek aktarılması, Hıristiyan misyonunda eksik hiçbir şeyin bırakılmama çabasının bir göstergesidir.⁴⁷

Sonuç

Tek boynuzlu atın gerçek ama soyu tükenmiş bir tür mü yoksa tamamen kurgusal bir yaratık mı olduğu konusu kesin olarak bilinemese de çeşitli kültür grupları tarafından kendi inançları doğrultusunda yorumlanan bir hayvan olduğu kabul edilmektedir. Hindistan'da *Monokerata*, Çin'de *Ki-lin* veya İran'da *Şadavar* olarak adlandırılan hayvanların hepsi tek boynuzlu olarak tasvir edilip özellikleri itibarıyla aralarında belirli farklar veya benzerlikler olsa da buldukları kültürlerde yüksek derecede önem atfedilen ve kültürün bir parçası olarak toplumun hikâyesinde kendilerine yer bulan bir konuma yükseltilmişlerdir. Örneğin Ki-lin'in Çin kültürünün vazgeçilmez figürlerinden biri olan Konfüçyüs'ün ölümüyle birlikte bir daha ortaya çıkmamasıyla ilgili anlatıda olduğu gibi hayvan sembolizmi kapsamında tek boynuzlu atlara yönelik kanıksanmış bir inancın olduğu ortaya konulmuştur.

Farklı kültürlerdeki yansımaları gibi Hıristiyan düşünce tarihinde de unikorn olarak adlandırılan tek boynuzlu at efsanesi, Hıristiyanlığın merkezi figürü olan İsa Mesih'in bir sembolü olarak kullanılmıştır. Hıristiyan teologlar tarafından altyapısı oluşturulan hikâyede bakire tarafından kandırılan ve bu sayede avcılar tarafından ele geçirilen unikorn, özellikle İsa'yla ilgili anlatılan müjde sahnelerinin, çarpmıha gerilişinin ve en nihayetinde kurtarıcılığının bir göstergesi olarak kristolojik bir sembol şeklinde Orta Çağ boyunca çeşitli edebi eserlerde, kilise duvarlarında, kitap kapaklarında veya sanatın diğer pek çok dallarında bu yönüyle tasvir edilmiştir.

Orta Çağ'ın sonlarına doğru unikorn, Avrupa'da yaşayan topluluklara o kadar entegre olmuştur ki zehri bertaraf etmeye yarayan ve çeşitli hastalıklara karşı önleyici özelliği bulunan büyülü boynuzları krallar tarafından aranmaya başlamıştır. Bu mitolojik yaratık, Orta Çağ insanları için gittikçe gerçekçi olmaya başlamış ve bu inancı güçlü bir şekilde tasvir eden sanat eserleri büyük rağbet görmüştür. Bu nedenle Orta Çağ boyunca din, mitoloji ve cinsellik kavramları etrafında tasarlanan unikorn efsanesi şövalyeliğin, hanedanlık armalarının ve elbette ki İsa Mesih'in enkarnasyonunun bir alegorisi olarak dönemin en önemli sembollerinden biri haline gelmiştir.

⁴⁷ Yasin Öner, *Netflix Sinemasında Hıristiyan Sembolizmi* (Ankara: Eskiyei Yayınları, 2023), 171.

Kaynakça

- A Book of Creatures. "Shādawār". 05 Ağustos 2015. Erişim 02 Temmuz 2023. <https://abookofcreatures.com/2015/08/05/shadhahwar/>
- Beal, Jane. "The Unicorn as a Symbol for Christ in the Middle Ages". *Illuminating Jesus in the Middle Ages*. ed. Jane Beal. 154-188. Netherlands: Brill Publications, 2019.
- Bonner, John Tyler. "The Horn of the Unicorn". *Scientific American* 184/3 (1951), 42-43.
- Cho, Anjie. "Learn About the Sacred Dragon Horse (Chi Lin or Qi Lin) in Feng Shui". *The Spruce*. 07 Aralık 2020. Erişim 02 Temmuz 2023. <https://www.thespruce.com/chi-lin-traditional-chinese-feng-shui-symbol-4121774>
- Collins, Arthur H. *Symbolism of Animals and Birds*. New York: McBride, Nast & Company, 1914.
- Dragon, Amber. "Hippos Monokeras: Unicorn, an Imaginary Evolution". *Amino*. 08 Haziran 2018. Erişim 02 Temmuz 2023. https://aminoapps.com/c/worldofmagic278/page/blog/hippos-monokeras-unicorn-an-imaginary-evolution/0ZpW_rDIkuYgVjVVK5geeqBB8Pd7XMrrerR
- Ettinghausen, Richard. *Studies in Muslim Iconography*. Washington: Smithsonian Institution Press, 1950.
- Evans, Edward P. *Animal Symbolism in Ecclesiastical Architecture*. New York: Henry Holt and Company, 2008.
- Federici, Angelina. "The Virgin Capture Myth in the Hunt of the Unicorn During the Middle Ages". *Vestigia* 3/1 (2021), 60-80.
- Fisher, Alice. "Why the Unicorn Has Become the Emblem For Our Times". *The Guardian*. 15 Ekim 2017. Erişim 05 Temmuz 2023. <https://www.theguardian.com/society/2017/oct/15/return-of-the-unicorn-the-magical-beast-of-our-times>
- Gündüz, Şinasi. *Din ve İnanç Sözlüğü*. İstanbul: Vadi Yayınları, 2017.
- Hirst, Joseph. "On the Religious Symbolism of the Unicorn". *Archaeological Journal* 41/1 (1884), 230-241.
- Hulme, Edward. *The History Principles and Practice of Symbolism in Christian Art*. London: Swan Sonnenschein & Company, 1910.
- Jackson, Nigel. "Christic Symbolism of the Lion and the Unicorn". *Oriens* 10 (2013), 4-12.
- Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi - Yeni Yaşam Yayınları, 2013.
- Lauchert, Friedrich. "Physiologus". *Catholic Encyclopedia*. ed. Charles Herberman. 13/68-69. New York: Robert Appleton Company, 1913.

- Layers, Chris. *The Natural History of Unicorns*. New York: Granta Books Publication, 2009.
- Mohacsy, Ildiko. "The Medieval Unicorn: Historical and Iconographic Applications of Psychoanalysis". *Journal of American Academy of Psychoanalysis* 16/1 (1988), 83-106.
- O'Neill, Emma. "Why is the Unicorn Scotland's national animal?" *The Scotsman*. 19 Kasım 2015. Erişim 05 Temmuz 2023. <https://www.scotsman.com/arts-and-culture/why-is-the-unicorn-scotlands-national-animal-1489215>
- Orfanidis, Georgios. "Chased by a Unicorn: Re-Studying and De-Coding the Parable of the Futile Life in the Novel Barlaam and Josaphat (Medieval Greek Version)". *Medievalista* 29 (2021), 183-209.
- Öner, Yasin. *Netflix Sinemasında Hıristiyan Sembolizmi*. Ankara: EskiYeni Yayınları, 2023.
- Pester, Patrick. "Where Did the Unicorn Myth Come From?" *livescience.com*. 09 Nisan 2022. Erişim 01 Temmuz 2023. <https://www.livescience.com/origins-of-unicorns>
- Petruzzello, Melissa. "Septuagint". *Encyclopedia Britannica*. 05 Mayıs 2023. Erişim 06 Temmuz 2023. <https://www.britannica.com/topic/Septuagint>
- Rabbies Trail Burners. "The Unicorn: Everything You Need to Know About Scotland's National Animal". Erişim 05 Temmuz 2023. <https://www.rabbies.com/en/blog/unicorn-everything-you-need-know-about-scotlands-national-animal>
- Ryan, Michael A. "The Horn of the Relic: Mapping the Contours of Authority and Religiosity in the Late Medieval Crown of Aragon". *Preternature: Critical and Historical Studies on the Preternatural* 1/1 (2012), 49-71.
- Schaper, Joachim L. "The Unicorn in the Messianic Imagery of the Greek Bible". *The Journal of Theological Studies* 45/1 (1994), 117-136.
- Scheper, George L. "Unicorn". *A Dictionary of Biblical Tradition in English Literature*. ed. David Lyle Jeffrey. 793-798. Michigan: William B. Eerdmans Publishing, 1992.
- Schrader, Jack L. "A Medieval Bestiary". *The Metropolitan Museum of Art* 44/1 (1986), 3-60.
- Shepard, Odell. *The Lore of the Unicorn*. London: Random House Value Publishing, 1988.
- Singh, Soham. "Most Famous Unicorns from Different Mythology". *GoBookMart*. 18 Mart 2023. Erişim 02 Temmuz 2023. <https://gobookmart.com/most-famous-unicorns-from-different-mythology/>
- Suhr, Elmer G. "An Interpretation of the Unicorn". *Folklore* 75/2 (1964), 91-109.
- Tagliatesta, Francesca. "Iconography of the Unicorn from India to the Italian Middle Ages". *East and West* 57/1-4 (2007), 175-191.

- Walsh, James. "The Unicorn – Scotland's National Animal". *National Trust for Scotland*. Erişim 05 Temmuz 2023. <https://www.nts.org.uk/stories/the-unicorn-scotlands-national-animal>
- Waters, Elyse. "Zoological Analysis of the Unicorn as Described by Classical Authors". *Archeometriai Műhely* 10/3 (2013), 231-236.
- Wilson, Samuel M. "The Emperor's Giraffe". *Natural History* 101/12 (1992), 116-128.